Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 3150/2012, ECLI:CZ:NS:2014:23.CDO.3150.2012.1

Číslo: 29/2015

Právní věta:

Princip nezávislého a nestranného rozhodování, jež je určující pro rozhodování soudců, se uplatní i pro rozhodování rozhodců. Běžná profesní spolupráce advokátů nemusí sama o sobě znamenat okolnost, která by vzbuzovala důvodné pochybnosti o případném poměru rozhodce z řad advokátů k jinému advokátovi zastupujícího účastníka rozhodčího řízení. Důvodné pochybnosti o poměru rozhodce z řad advokátů k jinému advokátovi zastupujícího účastníka rozhodčího řízení může vyvolat spolupráce nikoli jednorázová, ale dlouhodobá, mající povahu určité ekonomické závislosti, např. spolupráce ve společné advokátní kanceláři.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.09.2014

Spisová značka: 23 Cdo 3150/2012

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Podjatost, Rozhodčí řízení

Předpisy: § 14 o. s. ř.
§ 8 předpisu č. 216/1994Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 21. 7. 2011 vyloučil rozhodce JUDr. Ing. P. Š. z projednávání a rozhodování v rozhodčím řízení mezi účastníky o žalobě o zaplacení 9 790 610 Kč ze dne 2. 7. 2010 (výrok pod bodem I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II.).

Soud prvního stupně vyšel z tvrzení žalované, která k odůvodnění návrhu na vyloučení rozhodce JUDr. Ing. P. Š. z důvodu jeho podjatosti zmínila řadu procesních pochybení, nestandardní úkony při určování osoby rozhodce a přijetí této funkce a poukázala na propojení zástupce žalobkyně s veřejnou obchodní společností Advokátní kanceláří K. Š., kdy společně podnikají, ucházejí se a realizují veřejné zakázky a rozsáhlé právní služby, za které nesou společnou a nerozdílnou odpovědnost. Dále učinil zjištění, že pro zastupování České republiky v rozhodčím řízení se společností KVP byla vítězným uchazečem společná nabídka uchazečů K. a Š., v. o. s., KŠ, AK, v. o. s., že obě zmíněné společnosti vyhrály společně výběrové řízení na zastupování státu ve sporu s

německým občanem G. G., že učinily společnou nabídku Ministerstvu obrany ČR, přičemž o svém vyloučení vedly společně obě kanceláře jako navrhovatelé správní řízení u Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a následně pak rozkladové řízení, a že rozhodce i zástupce žalobkyně jsou členy Disciplinární komise FAS AČR z 11. 11. 2009.

Po právní stránce posoudil uplatněný nárok dle ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s § 30 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZRŘ"). Dospěl k závěru o určitém stupni propojení zástupce žalobkyně a rozhodce, který má za následek důvodné pochybnosti o nepodjatosti rozhodce, což znamená vyloučení rozhodce z projednávání a rozhodnutí předmětné věci. Dodal, že zjištěné propojení není jen historické povahy, a to pro případné související nároky.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 26. 3. 2012 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, ve výroku II. pak v tom správném znění, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení částku 14 820 Kč a dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, doplnil je pouze o obsah článku, uveřejněného na webových stránkách www.finance.cz dne 18. 2. 2010, zabývajícího se přehledem rozhodčích řízení, jejichž účastníkem je Česká republika. Z obsahu tohoto článku zjistil, že mezi neskončené arbitráže, vedené proti České republice, byl zahrnut i spor s G. G.

Upozorňuje, že soud prvního stupně nesprávně aplikoval ustanovení § 14 o. s. ř., když ZRŘ obsahuje ve svém ustanovení § 8 a § 11 samostatnou úpravu podjatosti rozhodce, se nicméně ztotožnil s jeho výsledným skutkovým i právním hodnocením. Souhlasil s jeho závěrem o existenci důvodných pochybností o nepodjatosti rozhodce JUDr. Ing. P. Š., když z provedeného dokazování byla zjištěna spolupráce advokátní kanceláře rozhodce s advokátní kanceláří zástupce žalobkyně trvající (i když zřejmě jen formálně) jak v minulosti, tak i v roce 2010, kdy bylo zahájeno předmětné rozhodčí řízení. Uvedl, že se jednalo o opakovanou, nikoliv pouze nahodilou, spolupráci zmíněných advokátních kanceláří. Rozhodnutí soudu prvního stupně o vyloučení rozhodce tedy jako správné potvrdil.

Rozsudek odvolacího soudu (výslovně v celém rozsahu) napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost odvozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., uplatňujíc dovolací důvody ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a písm. b) o. s. ř.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje ve vyřešení otázky, za jakých podmínek a předpokladů lze dospět k závěru o podjatosti rozhodce, která jej vylučuje z rozhodování v rozhodčím řízení, zda důvodem podjatosti rozhodce dle § 8 ZRŘ může být profesionální spolupráce rozhodce s právním zástupcem jedné ze stran ve věci a pokud ano, pak za jakých podmínek.

Dle názoru dovolatelky samotná profesní spolupráce mezi advokátní kanceláří právního zástupce žalobkyně a advokátní kanceláří rozhodce, která je navíc historickou záležitostí spadající do období let 2006-2007, nemůže být bez dalšího důvodem podjatosti rozhodce. V této souvislosti odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR týkající se podjatosti soudců.

Dále odvolacímu soudu vytýká, že neodstranil procesní vady soudu prvního stupně při zjišťování skutkového stavu věci a ze skutkových zjištění soudu prvního stupně bez dalšího vyšel, že ve věci nebyl proveden důkaz Směrnicí International Bar Association o konfliktu zájmů v mezinárodním rozhodčím řízení ze dne 22. 5. 2004, na níž žalobkyně v řízení poukazovala. Namítá, že soudy nezjišťovaly okolnosti důležité pro rozhodování věci, závěr, že mezi právním zástupcem žalobkyně a rozhodcem existují konkrétní aktuální propojení plynoucí z jejich profesní spolupráce, nevyplývá z

žádných ve věci provedených důkazů.

V závěru dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu (případně i soudu prvního stupně) zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

K dovolání žalobkyně se vyjádřila žalovaná tak, že rozsudek odvolacího soudu považuje za správný, když v dané věci existují důvodné pochybnosti o nepodjatosti rozhodce. Následně uvádí skutečnosti tyto důvodné pochybnosti o nepodjatosti rozhodce vyvolávající.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud se zřetelem k bodu 7 článku II zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2013, to je před novelou občanského soudního řádu učiněnou zákonem č. 404/2012 Sb.

Nejvyšší soud, jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.), po zjištění, že dovolání žalobkyně bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a je řádně zastoupena advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Podle § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu,

a) jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé,

b) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil,

c) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

V posuzované věci není dovolání podané proti rozsudku odvolacího soudu ve věci samé přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., je-li napadán potvrzující výrok rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, a není přípustné ani podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., neboť v dané věci soud prvního stupně rozhodl jediným rozsudkem.

Zbývá tedy posoudit, zda rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam a je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Dovolání je přípustné, neboť odvolací soud v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu posoudil otázku vyloučení rozhodce z projednávání a rozhodnutí věci v rozhodčím řízení.

Odvolací soud v projednávané věci aplikoval nesprávnou právní normu, když otázku podjatosti rozhodce posoudil podle § 8 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, ve znění účinném po 1. 4. 2012. Rozhodným zněním pro posouzení věci je přitom daný právní předpis do 31. 3. 2012. Ustanovení § 8 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, ve znění do 31. 3. 2012, neobsahovalo vlastní úpravu vyloučení rozhodce z projednávání a rozhodnutí věci. Zákonodárce tak učinil až ve znění po 1. 4. 2012, kdy podle § 8 odst. 1 citovaného zákona je rozhodce vyloučen z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti. V rozhodném znění citovaného předpisu do 31. 3. 2012 bylo třeba postupovat podle § 11 ve spojení s § 30 ZRŘ a otázku možné podjatosti rozhodce posuzovat obdobně jako otázku podjatosti soudce podle § 14 o. s. ř. K uvedenému závěru dospěla i judikatura Nejvyššího soudu, např. v rozsudku sp. zn. 23 Cdo 4476/2011, podle něhož jelikož ZRŘ neupravoval podjatost rozhodce a jeho vyloučení z řízení, chyběla konkrétní úprava okolností, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o nepodjatosti rozhodce a stát se tak důvodem pro vyloučení. Při podjatosti rozhodce se tedy aplikuje ustanovení § 30 ZRŘ, podle něhož, pokud zákon nestanoví jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

Občanský soudní řád upravuje v § 14 možnou podjatost soudců a přísedících. Podle tohoto ustanovení jsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti.

Podle judikatury Nejvyššího soudu i Ústavního soudu k vyloučení soudce z projednání a rozhodnutí věci může dojít teprve tehdy, když je evidentní, že vztah soudce k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti nebudou moci nebo schopni nezávisle a nestranně rozhodovat. Nepochybně se jedná o případy, kdy soudce je současně na straně účastníka řízení či svědka, resp. když by v řízení mohl být dotčen na svých právech; shodně to platí, že soudce má k účastníkům řízení příbuzenský, přátelský nebo zjevně nepřátelský vztah, příp. vztah ekonomické závislosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. 2 Cdon 828/96, publikovaný v časopise Soudní judikatura č. 3/2000, s. 113 nebo nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2001, sp. zn. II. ÚS 105/01).

Za přiměřeného použití občanského soudního řádu podle § 30 ZRŘ lze dospět k závěru, že princip nezávislého a nestranného rozhodování, jež je určující pro rozhodování soudců, se uplatní i pro rozhodování rozhodců.

Při posuzování možné podjatosti rozhodce však nelze odhlédnout od toho, že v případě rozhodčího řízení je autonomie stran a právo volby určitého rozhodce nebo podílení se na jeho určení jednou ze základních zásad rozhodčího řízení (srov. obdobně Bělohlávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 420)

Je-li stranami zvolený rozhodce zvolen z řad advokátů, lze předpokládat a současně jej nelze v takové činnosti omezovat, že bude v běžném pracovním styku v kontaktu např. s jinými advokáty, přičemž takováto běžná profesní spolupráce nemusí sama o sobě znamenat okolnost, která by vzbuzovala důvodné pochybnosti o případném poměru takového rozhodce z řad advokátů k jinému advokátovi zastupujícího účastníka rozhodčího řízení. Důvodné pochybnosti o poměru rozhodce z řad advokátů k jinému advokátovi zastupujícího účastníka rozhodčího řízení by mohla vyvolat např. dlouhodobá spolupráce mající povahu určité ekonomické závislosti, např. spolupráce ve společné advokátní kanceláři.

V projednávané věci ze skutkových zjištění soudů vyplývá, že v letech 2005 až 2007 ve třech

případech advokátní kancelář rozhodce (advokátní kancelář K. a Š., v. o. s.) a zástupce žalobkyně spolupracovali při podávání nabídek k zastupování České republiky. Tato jejich profesní spolupráce (navíc i odvolacím soudem hodnocená jako formální) důvodné pochybnosti o podjatosti rozhodce vyvolat nemohla.

Důvodnou pochybnost o podjatosti rozhodce nemůže v projednané věci vyvolat ani společná účast rozhodce a zástupce účastníka v profesní nebo společenské organizaci, zde v Disciplinární komisi FAS ČR.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný, neboť spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud podle § 243b odst. 3 o. s. ř. i tento rozsudek a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.